

השעיר ומתוודה, הוא נמסר לשילוח, ואף שדחיתו לצוק בפועל היתה לאחר זמן ממושך, צריך לסומכם כמה שאפשר (מקדש דוד קדשים כד, ו בת"י שני).

אָנָא הָשֵׁם וְכוּ' – שם בן ארבעים ושנים אותיות (רב האי גאון, המובא ברא"ש לקמן ח, יט). ויש שסובר, שהוא שם בן ארבע אותיות, אלא שקוראו ככתבו 'י-ה-ו-ה' (ולא כקריאתו כפי שאחנו קוראים שם 'אדנות'), והוא נקרא 'שם המפורש' (רא"ש שם).

אָנָא הָשֵׁם כְּפָר נָא, ובירושלמי מבואר, שבפעם הראשונה הוא אומר 'אנא השם' ובפעם השנייה אומר 'אנא בשם' (תוס' לעיל לה, ב ד"ה אנא), שבפעם הראשונה כשהוא מתחיל את הוידוי, הרי הוא כקורא לקב"ה בשמו כדי להתוודות לפניו, ולכן אומר 'אנא השם', אבל בפעם השנייה כשמבקש להתכפר, אומר 'אנא בשם', כלומר שיתכפר בכח השם המיוחד הזה [שהוא המקור לכל השמות (תוס' יו"ט לעיל מ"ב; פני משה). ולעיל (א) ביארה הגמ' מקור מן הכתוב להזכרתו בפעם הראשונה תיבות 'אנא השם'. אכן, להזכרתו תיבות 'אנא' בפעם השנייה לא צריך מקור מן הכתוב, כי אז מזכירה מלשון תפילה (תוס' ישנים ותוס' רא"ש שם).

וְהַכְהִינִי וְהָעֵם הָעוֹמְדִים בְּעֶזְרָה וְכוּ', רק בוידי זה השלישי כתבה המושג 'והכהנים והעם', והטעם שבידיים הראשונים [ראה לעיל (לה, ב; מא, ב)] לא כתבה כן, כי בהם התוודה רק על הכהנים ורק הם היו נוכחים בהם ולא ישראלים, מה שאין כן בוידי האחרון שהיה אף על ישראלים, ולכן מצוה עליהם להיות נוכחים בשעה זו בעזרה (מרומי שדה). ויש שסובר, שהמשנה כתבה זאת כאן בוידי השלישי, שהוא סיום עשרת הזכרות שם המפורש שהיה מזכיר ביום זה [ראה לעיל (לט, ב)], אך הוא הדין בכל שאר הוידוים (גבורת ארי).

כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ, בסיום הוידוי כשהיה אומר 'לפני ה' תטהרו', היה אומר שם המפורש בקול, אבל בשתי הפעמים הנוספות שהיה מזכיר שם המפורש בוידי, היה אומר בלחש (שפת אמת). ובירושלמי כאן מבואר, שכאשר רבו הפרוצים אשר היו משתמשים בשם המפורש אף שלא ידעו אותו כראוי, היה אומר אף את 'לפני ה' תטהרו' בקול נמוך.

הָיוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִּים וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם. לתת כבוד וגדולה להראות כאילו בשומעם את השם המפורש אינם יכולים לעמוד מפני פחד ורעדה (רד"ב א, תת, המציין שהקורבים אליו היו הכורעים משתחיים ונופלים), ולכן הכריעה וההשתחויה היא מיד עם התחלת הזכרת השם, שהרי הפחד והרעדה באים מיד עם הזכרת השם, ולא בסופו. כמו כן הנפילה צריכה להיות במהירות, כי אם היא במתינות, לא נראה שהיא מחמת פחד (הר צבי). והטעם שרק הכהנים והעם כרעו והשתחוו, ואילו הכהן גדול לא כרע ולא השתחוה, משום שנאמר (דברים יח, ה) 'לעמוד ולשרת', ודרשו בכמה מקומות [ראה סוטה (לה, א) ועוד] שעבודה היא בעמידה (לבושי מרדכי רביעא ב, וראה שפת אמת שנשאר בתמיהה מדוע אינו כורע).

וְאוֹמְרִים 'פְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד', אחר גמר הזכרת השם (קונטרס ח"י מור ר"י ה' ה' עמ' 42, בדעת תוס' סוטה מ, ב ד"ה כל כך). ויש סוברים, שאמרוהו בתחילת הזכרת השם (אבודרהם בפי' סדר העבודה; עבודת ישראל; מן הגר"ז שם). ואמרוהו בקול רם, וכמבואר במדרש (דברים רבה ב, כה) שכל השנה אין לומר בשכמל"ו בקול רם, אבל ביום הכיפורים יש לאומרו בקול רם, כדרך שהאופנים וחיות הקודש אומרים אותו (ריטב"א לעיל לה, ב).

חֲטָאת שֶׁעֲבָרָה שְׁנָתָה, רֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילוֹ הִיא עוֹמֶדֶת בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, שבאופן כזה היא אינה דחויה מצד עצמה, אלא שמחמת היותה שם, הכהן אינו יכול להקריבה, כך חטאת שעברה שנתה אינה דחויה כשאר דיחויים [מתן או נתכפרו בעליה], אלא בא ממילא על ידי שיהיה מרובה (ע"פ תוס' ישנים ותוס' פסחים צז, א ד"ה רואין).

וְרוֹעָה עד שתסתאב, ותמכר ויפלו דמיה לנדבה לקייץ המזבח (רש"י פסחים צז, א). ויש סוברים, שמאחר ועדיין לא התכפר באחרת, יקנה בדמיה חטאת אחרת ויתכפר בה (תוס' שם ד"ה ורועה).

אֵלָא אָמַר רַבָּא גְזִירָה מִשּׁוּם תַּקְלָה. והטעם שלא די בתקנה שלא יקריבו אותה שנה הבאה ויהא דינה לרעות, וכדין כל הרעות שלא חוששים לתקלה, משום שאנו עוסקים בדעת רבי יהודה, ולשיטתו חטאת ציבור מתה ואינה עומדת לרעה, ואם כן כל חטאת שאינה עומדת להקרבה דינה שתמות, ולכן אם גזרו חז"ל שלא תקרב לשנה הבאה, שוב דינה למיתה (חזון יחזקאל על התוספתא ג, ו).

וְהַעֲרִיךְ, ואמנם הערכה הוא רק נדר לשלם סכום מעות מסוים להקדש [ואין בידו חפץ קדוש כמו מקדש או מחריש], ויכול לא להפריש את המעות שהתחייב ולא תהיה תקלה, אך מצות עשה של 'מוצא שפתין תשמור' מחייבת אותו להפריש את המעות, ואף שמצינו שביטלו חכמים את מצות מעשר בהמה מחשש תקלה, ולא אמרו שהמצוה מחייבת אותו לעשר, משום שלאחר קיום המצוה צריך לנעול דלת בפניה עד שתמות ויש צער בעלי חיים, ולכן ביטלו חכמים מצוה זו בשב ואל תעשה, מה שאין כן בערכין שיכול להפריש מעות ולהוליקם אח"כ לים המלח, חייב להפריש כדי לקיים נדרו (גבורת ארי).

בְּהֵמָה תִּיעָקֶר. אבל בכור בזמן הזה, כיון שהוא קדוש מאיליו, לא קנסוהו לנעול דלת בפניו כדי שלא יבוא בו לידי תקלה, אלא ימתין עד שיפול בו מום ויאכל ממנו, אך מקדיש כיון שעשה שלא כהוגן, קנסוהו לנעול דלת בפניו כדי שלא יבוא לידי תקלה (תוס' ע"ז ג, ב ד"ה נעול, אך ראה נודע ביהודה קמא י"ד פג, שהוכיח שאין זה קנס, כי אם זה קנס איך רבא מוכיח חוששים לתקלה לענין פר ושעיר, שאני מקדיש בזמן הזה שהוא משום קנס).

פִּירוֹת קָסוֹת וְכָלִים יִרְקְבוּ, שנייחם במקום מוצנע שלא יבואו לידי תקלה, ושם ירקבו (תוס' ע"ז ג, ב ד"ה ירקבו).

מְעוֹת וְכָלִי מִתְכֹּת יוֹלִיךְ הַנָּאָה לָּם הַמֶּלֶךְ, כדי שהמלח ימיסם, אך הוא הדין שיכול להשליכן לשאר נהרות אם שוחק אותם קודם שמשליכן לנהר (תוס' ע"ז ג, ב ד"ה יוליקם).

בְּשָׁנִי, יִקְרַב לְשָׁנָה הַבָּאָה – לא קרב הפסח בראשון ואף לא בשני, יקרב לשנה הבאה, אך אין לפרש שמדובר בקרבן שהופרש לפסח שני, שהרי להלן רוצה הגמ' להעמיד את הברייתא כדעת רבי הסובר שמפסח זה עד פסח של שנה הבאה לא עוברת שנה, משום שאת הקרבנות מחשבים לפי שנת חמה, ולכך אפשר להקריבו לשנה הבאה, ואם מדובר בקרבן שהופרש לפסח שני, כיון שמפסח שני עד פסח ראשון יש רק אחד עשרה חודש, אפשר להעמיד אף כדעת רבנן שמחשבים לפי שנת הלבנה שעדיין לא עברה שנה (גבורת ארי).

מִשְׁנָה. בָּא לוֹ אֶצֶל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, וכיון ש'תיכף לסמיכה שחיתה' [כמבואר בזבחים (לג, א)], ו'דחייתו לצוק זו היא שחיתו' [כמבואר לעיל (סד, א)], לכן יתיכף לאחר שסומך ידיו על ראש